

נאמר בתערוכת בתנאי שיש רוב נגד החמץ התלוק, אבל בדליכא רוב איסורו הוא משום אחשבי', שע"פ חילוק זה חילקנו לעיל בין דה"ת שם בע"ז שכתבו בח"ש שבא בתערוכת קילא טפי, משום דלא שייך בזה הסברא של אחשבי' וכמ"ש החור"ד הגז"ל, לבין הסוגיא שם בשבועות בנזיר ששרה פתו ביין דבזה לא שייך ענין של רוב שיבטל את היין, כי היין נחשב לו לעיקר ומשונה שייך שוב הסברא של אחשבי'. ואף שכ"ז שכתבנו לעיל הוא הכל בכדי לחלק בין ח"ש שהוא בעינו לח"ש הבא בתערוכת, והנה כ"ז שכתב רבנו בש"ע שלו הלא ברור מיללו לענין חמץ חרוך שאינו ראוי לאכילה. אולם לפ"מ שכתבנו לעיל בביאור דברי הרא"ש ריש פרק כ"ש נתברר ששני נושאים אלו היינו ח"ש ושלא כד"ה"ג עולים הם בקנה אחד. אולם כ"ז שביארנו הוא רק להגך שיטות הסוברים דח"ש הבא ע"י תערוכת קילא טפי, וגם אם נקטינן כדעת החכ"צ בשיטת ח"ש דהוא מטעם אחשבי' וכמ"ש, אכן למ"ש לעיל דהגך שיטות — המאירי בפסחים והר"ש בפ"ב דטב"י, וע"י בספר באר אברהם בחידושו לפסחים שם מ"ש בשם המחנה לוי ז"ל ע"ש, וכן למ"ש האמרי בינה בה"פ סי' יוד שמוכיח דלא בהחכ"צ, ואם לפ"ד אמנם צ"ע לע"ע, ועתה אקצר.

התמירו כיון דחויגן שתתורה אסרתה ח"ש הבא בתערוכת ולכן התמירו בכל משהו של חמץ אף ביותר מכדי שיעור של ביטול כדי שלא יבוא לאכול במשהו חמץ הבא בתערוכת באין בו כדי שיעור ביטול, שבוזה יש כבר איסור תורה כנ"ל.

ומצאנו סמוכין לכל הדברים שכתבנו לעיל מ"מ"ש רבנו בשו"ע שלו סי' תמ"ב בתמץ שחרכו קודם זמן הביעור דהדין הוא שאסור לאכול בפסח מטעם דאחשבי', כיון שהוא רוצה לאכול הרי הוא מחשיבו לאכילה וה"ה נחשב לו מדי"ס כאוכל גמור. וכתב ע"ז במה דברים אמורים כשהוא מתכוון לאכול אבל אם הוא מתכוון לאכול מאכל אחר, אע"פ שנתערב בתוכו חמץ זה שנפסל מאכילת הכלב קודם זמן הביעור, אם יש במאכל זה רוב כנגד חמץ זה מותר לאכול ואינו חושש לחמץ זה שבתוכו, כיון שאין מתכוון כדי לאוכלו שהרי לא עירבו בתוכו בכוונה, אלא מאליו נפל שמה או שנתערב שם בשוגג, הרי לא נחשב לו חמץ זה כאוכל גמור וה"ז כאוכל עפר, שהרי אין עליו תורת אוכל בלל, אלא ע"י מחשבתו שמחשיב עליו לאכילה עכלה"ט. והנה הדברים מוסברין ומותאמין כמ"ש לעיל, דמוכח להדיא דדין אחשבי' לא

סימן יד

בדין מכירת חמץ של העצורים

שאלוני במחנה עצורים בלטרון, היחיד שנפרדתי מהם בשבת האחרונה שלפני הפסח ילא דיברנו כלל מענין המכירת חמץ שלהם, כיון שהי' במחשבותי לשבץ עליהם עוד בימים האחרונים לפני התג. אך הממשלה המנדטורית לא הרשתה בקור זה, ומשום כך נאלצתי למכור את חמצם בלי ידיעתם, ושלא הי' בידי שום מינוי מפורש להיות שלהם על כך. מרד ודין אם המכירה מועילה בכה"ג.

א.

יותר ולהיות שואל כענין. והוא דהא הנוהג בכל סדר מכירת חמץ מקדמת דנא הוא לפי המבואר גם באחרונים, הרי הסדר הוא שהנכרי הקונה נותן מעט כסף לשם תחילת פירעון והשאר נקפים עליו במלואו, והחמץ נמכר בכסף ובשאר

ואם כי לכאורה הרי ד"ז נראה שיש לו אותו הדין כמו כל חמץ של ישראל אשר כבר דיברו בזה בשו"ע ובתשו' האחרונים, אולם בכ"ז ראיתי בענ"ד שכאן יש מקום להסתפק

קנינין כמו קנין אגב וחצר וכדומה. אך בנדוד הוא מן הנמנע לקיים סדר מכירה כזאת מכמה סבות שיש בזה, א. מפני שע"פ דוקי בתי הסוהר ומחנה עצורים אסור להעצורים להתזק אצלם כל כסף, ועלולים ליענש ע"ז. וממילא שני הצדדים לא ירצו לסכן את עצמם בעסק זה. ואם יתנו את חמצם שלהם במתנה לנכרי, הרי יש בזה חשש גדול שלא יקבלו בחזרה את חמצם מן הנכרי, כי אם כבר נמצא התמך ברשות הנכרי ה"ז כמעט ברור שהם יתווקו את זה לעצמם. וחשש זה קיים אפילו אם נתיר להם לתת את חמצם במתנה עמ"ל, מפני שנחשיב את זה לדיעבד, היינו שיעברו ע"ז ויתנו להנכרי במתנה ע"מ להחזיר, דיעוין במשנ"ב בסי' תמ"ח ס"ק ס"א יע"ש, מ"מ הכא לא שייך כלל להנידון שדברו בזה האחרונים, כי הכא יש לחשוש שלא יחזירו את חמצם, ובכגון זה הם יסבלו בשנים, א. שלא יקבלו את חמצם בחזרה, ב. אם הנכרי לא מקיים את התנאי הרי המתנה נתבטלה ויוצא מזה שהישראל עבר בב"י וב"י. ולבד כ"ז קשה מאד לתקן תקנה מתחילה שינהגו כן, כי זה נגד השו"ע שפסק להדיא שם בסעיף ג' דלא מהגי.

אך ה' מקום לסדר את המכירה באופן כזה, שהנכרי יתן שווה כסף במקום מטבע כסף, הואיל ושו"כ ה"ז ככסף ממש גם לגבי נכרי כמ"ש במס' קדושין דף ח' מקרא דישב גאולתו דמרבין מיני' שו"כ ככסף לענין ע"ע הנמכר לנכרי ע"ש. והנה בדבר זה דשו"כ ככסף יש בזה ב' שיטות א. שיטת התי' הרשב"א והר"ן. ב. שיטת התוס'. ולפ"ד החי' הרשב"א והר"ן דסברי דהא דאמרינן שו"כ ככסף הוא רק מסברא והוא משום דהואיל ושניהם מתרצים הרי הרצון עושהו לכסף ממש. ואף שי"ל קצת שהרי לא מצינו בשום מקום שהרצון לבד יחשב לקנין במקום שצריך קנין, וצ"ל דהטעם בזה הוא משום דכל קנינו של כסף ה"ז נובע מטעם הנאה

דתמורת קבלת הנאה זו הרי הוא מקנה לו את החפץ, ואי הכי אין ג"מ במהותה של הנאה, אם הנאה זו באה לו ע"י קבלת כסף ממש, או שמקבל הנאה זו ע"י קבלת שו"כ, דהא אידי ואידי חדא הנאה גינהו *). דמשויה בע"ע הנמכר לנכרי צריך רבוי מיוחד לשו"כ, דהא מרבין אפילו בכה"ג דהוי בע"כ של נכרי שאינו מתרצה ביציאתו ממנו ואינו נהנה כלל מקבלת שו"כ זאת. ולפי שיטה זאת דדין שו"כ ככסף הוא מצד הסברא מינה נילף לכל מיני קנינין דשו"כ ככסף, וממילא ד"ז נוהג גם בנכרי כשהוא מרוצה, וכ"ז להבי שיטות הנ"ל. אך שיטת התוס' בריש קדושין, אינה כדעת הרשב"א והר"ן הנ"ל אלא דהא דקיי"ל דשו"כ ככסף זה נלמד מע"ע ונוקין ע"ש, דלפ"ז בנכרי אינו מוכח שיהי' נוהג אצלו דין שו"כ שיתא ככסף עצמו, משום דאיכא למיפרך ולומר דמאי דמרבין דשו"כ ככסף הוא מטעמא שלא יטמע בין הנכרים וכמ"ש התוס', משא"כ לגבי קנינים דלא שייך ה"ט נימא שפיר דלא הוי שו"כ.

ואם שיש להקשות כמו"כ לענין קדושין גופא, מנלן דשו"כ ככסף דמע"ע הנמכר לנכרי א"א למילף משום דהתם שייך ה"ט שלא יטמע בין הנכרים, וא"ג דנוקין יוכיח א"כ נימא דיו גבי קדושין דליבעי מיטב וכ"ה העצמות יוסף. והנה לגבי קדושין אפ"ל כמ"ש האב"מ סי' כ"ז סק"ג שכתב דלפ"ד הר"ן דס"ל דאין מקדשין בקרקע א"כ במטלטלין ליכא דין מיטב דגבי מטלטלין כל מילי מיטב כדאיתא פ"ק דב"ק ע"ש. אך זה ניחא לגבי קדושין וכמ"ש, אבל מה נענה לגבי שאר קנינין, דלא שמענו שאם נותן קרקע בתורת כסף יצטרך דוקא מיטב כמו בנזקין, ג"ז קשה לומר שדעת התוס' כדעת הר"ן שאין מקדשין בקרקע דהא התוס' בדף ה' ע"א ד"ה שכן ע"ש ובמקנה נראה שאינו כן.

אך לפי מ"ש שם האב"מ בתירוץ הב' בישוב קושיית העצמ"י הנז', נראה שבוה יתיישב גם לגידון הקנינין, וז"ל שם ומיהו נראה דאפילו לדידן דס"ל דמקדשין בקרקע לקי"מ כיון דגבי נזקין נמי דכתיב בהו מיטב אי בעי ניזק ליטול בינונית או זיבורית צריך למיתב

(*) ועי' באבני מלואים סי' כ"ה ס"ק נ"ד שכתב דכסף קונה אפי' בלא הנאה דהרי במתנה ע"מ להחזיר מ"ר נמי מקדשת מהי"ת. [מבה"מ].

ומשו"ה ק"ל במ"ש שזה לא משום מחילה דהא אפילו בע"כ דמזיק צריך למיתב ל' זיבורית, ומאי הוכחה בזה, דהא משו"ה יכול לקבל ממנו זיבורית, והוא מה"ט גופא, אם התורה זיכתה לו ויפתה את כתו שישלם מעידית שבנכסיו, וא"כ תלוי הכל בדעתו של ניזק, וכשרוצה הוא בזיבורית הרי הוא מוחל על זכותו, והרי בידו לוותר לגמרי על חובו, אולם כ"ז אינו שייך בענין קדושין, דשם אין גוהג ויתור ומחילה כלל, אבל מזה לא מוכיח מפני שהוא מקבל ממנו זיבורית הוא מטעם שהוא שו"כ דאדרבה אם התורה שיוותה מיטב לכסף, משמע מינה שמיטב הוא התמורה של כסף ולא הגרוע ממנו, והנה מזה אין להקשות על עיקר הלימוד דאיך אפשר בכלל ללמוד קדושין מנוקין, דנימא דהא דרבינן שו"כ בנוקין הוא מטעם ליפות כחו של ניזק שיהי' לו ממה לגבות וכמ"ש שם א"כ הורעת כח של נוקין, משא"כ בקדושין דל"ש הטעם של יפוי כח, אולם ז"א דאי רבינן הא דשו"כ בנוקין משום ליפות כח של ניזק הי' צ"ל הדין דיאמר לו הניזק זיל טרח לי וזבין והבא לי כסף כמו בשכיר ע' תוס' ב"ק דף ל"ו ע"ב ותוס' כתובות דף פ"ו ע"א, אלא מדקביל בע"כ של ניזק משמע דהברירה הוא ביד המזיק ליתן לו מה שהוא רוצה, וכל היפוי כח שנתנה תורה להניזק הוא רק לגבי מיטב לתוד שהוא מוכרח ליתן לו ולא שיתן מן הגרוע שבקרקעותיו.

ומעתה אולי יתכן לישיב קושית העצמ"י, מאחר שאנו רואים שהוא יכול לסלק את הניזק הן בסובין והן בקרקע, א"כ זה שהתורה הזיקתו לתת רק מיטב הוא מפני יפוי כחו של ניזק גרידא, וכמ"ש שם א"כ הורעת כח בנוקין, אע"פ דאמרינן שם דכל מילי מיטב הוא משום דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחרינתא, מ"מ הרי למעשה משלם לו בכל, חזינן מינה דבכל מיני תשלומין ה"ז נכנס בסוג של תורת כסף אע"פ שאינו כסף בעצמו, מוכח מינה דמטעם דשו"כ ה"ה ככסף עצמו, אלא מה שבקרקע צריך ליתן במיטב דוקא, הוא משום ליפות כח הניזק, א"כ זה שייך רק בנוקין, אבל לא בשאר מקום,

ל' כראיתא פ"ק דב"ק דף ו' ע"ב א"כ הורעת כתו בנוקין ע"ש וכיון דהאשה מתרצה לקבל זיבורית הוי כמו מיטב ודוקא בשו"כ ס"ל לתוס' דאי לאו שו"כ ככסף לא מהני ריצוי דידה כיון דלאו ככסף הו"ל כמו פחות משו"פ דלא מהני מחילה וריצוי דידה אבל בנוקין לאו משום ריצוי ומחילת הניזק נותן לו זיבורית דהא אפילו בע"כ מחויב המזיק למיתב זיבורית כשרוצה הניזק אלמא דדינ' דניזק דמי בזיבורית אלא כשרוצה ניזק בעידית מחויב מו"ק ליתן בעדית דאינו אלא ליפות כחו של ניזק בעידית, ובקדושין אם היא מקבלת ברצונה זיבורית ודאי מהני, ואפילו לדעת הרא"ש פ"ק דב"ק דלא מצי ניזק כי"ף ל' למזיק בזיבורית אלא היכא דמזיק גלי אדעת' מעיקרא ליתן בזיבורית אלא שרוצה מזיק ביוקרא דלקמי' ע"ש, ולפ"ד אלו אין שום נ"מ בין קדושין לשאר קנינין כיון דסו"ס הרי הוא מקבל את הקרקע מרצונו יהי' איזה קרקע שהיא אפילו בזיבורית כיון שהוא מסכים לקחת אותה בתורת שו"כ.

אולם לפ"ד יוצא דין חדש, והוא באם מקדש בקרקע בסתמא ואח"כ נודע שיש לו קרקע של עידית והוא קידשה בקרקע שהיא בינונית לא תתקדש, מכיון שהדין הוא שיש לה להתקדש מן הסתם בקרקע של עידית כמו בנוקין, רק באם אומרת שהיא מסכימה על קרקע זו שהיא מקבלת אותה מרצונה, אבל לא בדרך סתם כמ"ש דיש לזה אותו הדין המבואר בקדושין בקדשה בדינר ונמצא שהוא רע דאינה מקודשת ע"ש בדף ח' ע"א ובש"ע אה"ע סי' כט סעיף ו' בדעת הרמ"א שם, ולכאורה ד"ז חידוש הוא להלכה, וכ"כ לא מובן לי לפי קו"ד במה שרצה להשוותו לנוקין ולחלק במ"ש התוס' דאם ל"ה שו"כ ככסף לא מהני ריצוי דידה דהוי בזה כמו בפחות משו"פ, והנה אם הדין נותן שאם מקדשה בקרקע צריך להיות דוקא במיטב, ואם ל"ה במיטב זה אינו בכלל כסף, א"כ ה"ז הדרא לכמו פחות משו"פ, וא"כ מה השוואה זאת לדמותו לנוקין, דהתם אין דין של קנין שהזיקתו התורה כמו בקדושין דהבא, ולכן מכיון שזה נוגע רק לדין תשלומין גרידא מעיל לזה גם ריצוי ומחילה,

דבכ"מ אנו מעמידין את ד"ז על הסברא דש"כ
הוי ככסף דגם זיבורית בקרקע הוי ג"כ שו"כ
ככסף, במקום שצריך כסף ממש, אלא בדין
תשלומין בנוקין יש לזה דין מיוחד שצריך ליתן
דוקא מן מיטב שבשדותיו.

ומה שהביאני לתקור בד"ז של שו"כ ככסף,
אף שזה מן הגלויות לנו ששו"כ ככסף, אלא
שגזדמן לידי ספר גט מקושר סי' ג' להגאון
המהר"ט אלגזי ז"ל שכתב שם וז"ל אך בהיותי
עומד ע"ז ראיתי להר"ב כנה"ג ז"ל בתו"מ סי'
ק"כ בהג"ה ט' אות ב' שכתב וז"ל ודוקא בכסף
ממש נקנה קרקע ולא בשו"כ הראד"ב סי' קנ"ג
[וכ"ה בתשו' לחם רב לבעל לח"מ ז"ל שעליו
הוא כיוון אשר שמו הי' רבנו אברהם די בוטון
ז"ל] ומהר"א ששון בסי' ר"ז אם הקונה מסר
שו"כ לידי המוכר יש להסתפק אם סגי והרשב"א
ז"ל ח"א סי' א' רנ"ו כתב דקרקע נקנה בכסף
ובשו"כ, ויש לתמוה על הראד"ב ומהר"א ז"ל
איך לא ראו תשו' הרשב"א עכ"ד, ודבריו
תמוהים הם בעיני טובא איך עלה על דעתו
לומר דמהר"א ז"ל ומהר"ב ז"ל דקרקע אינה
נקנה אלא בכסף ולא בשו"כ, דא"כ היכי אמרינן
במתני' והאשה נקנית בכסף ובשו"כ, כיון דעיקר
קדושין משדה עפרון גמרינן לה ובשדה עפרון
לית' בשו"כ, ולא תמה עליהם אלא מתשובת
הרשב"א זלה"ה, והי"ל לתמוה עליהם מגמ'
ערוכה עכ"ה של רבנו המהר"ט ז"ל, עכ"פ
אנו רואים שעל מדוכה זו כבר ישבו ע"ז בדרי
דקמאי, ודנו בהלכה זו.

וממוצא דברי המהר"ט ז"ל אנו מוצאים כאן
טעם חדש שלא ראינו בדברי הראשונים, אשר
כ"א מתפשט לו טעם אחר, והנה גלה לנו טעם
של שו"כ ככסף הוא מפני דידעינן לה משדה
עפרון, אולם זה פלא דאיך מצא בשדה עפרון
דהוי הקנין ע"י שו"כ הלא מקרא מלא הוא שקל
כסף עובר לסוחר, וצ"ע ומשו"ה טרעו הראשונים
למצוא טעמים אחרים, אולם נראה ברור דכוונת
המהר"ט ז"ל כ"ה כיון דנחלק בין קדושין למו"מ,
א"כ תיקשי על עצם הלימוד של הגויש דקיתה
קיתה, דאיך אפשר ללמוד משדה עפרון אם
התם לית' בשו"כ, כנ"פ.

והנה יש לישב שיטת הראד"ב ומהר"א ז"ל
שלא תחליטו בהלכה זו לומר שו"כ ככסף, דכל
ספיקתם הוא לשיטת התוס'. והנה לפי קושית
העצמות יוסף שהבאנו דבריו לעיל יוצא שיש
פירכא על מה הצד של לימוד מע"ע וניזקין
וכמ"ש, וי"ל שהם אמנם תירצו את הקושיא
עפ"י של האבנ"מ בתירוצו הראשון שהוא משום
דאין מקדשין בקרקע, ולכן תירצו זה מספיק
רק לגבי קדושין ולא לגבי מו"מ וכמ"ש, דלגבי
מו"מ באמת הדרא קושית העצמי לדוכתי'
דא"א למילף במה הצד משום דא"ל נזקין יוכיח
דזהתם צריך מיטב דוקא, ולפ"ז אנדא גם קושית
הכנה"ג מהא דתשו' הרשב"א, משום ד"ל
דהרשב"א אויל לשיטתי' וכמ"ש דהטעם דשו"כ
ככסף בקדושין משום דיש רצון לשניהם להתקדש
וכמ"ש, ולפי טעם זה שייך שפיר גם לגבי
מו"מ דהא יש רצון שזה לשניהם להמוכר
והקונה, משו"ה שפיר כתב דשו"כ ככסף, אבל
לשיטת התוס' יתכן שפיר ד"ל ולחוש לפסוק
דל"א שו"כ ככסף לגבי מו"מ וכמ"ש, ולפ"ז
זה פשט נאה בישוב הדברים.

ואין להוכיח מלשון הרמב"ם בפ"א מה'
מכירה שכתב שאין הקרקע נקנית בפחות משו"פ,
דמשמע מינה דבשו"ה פרוטה נקנית אע"פ שאינו
נותן כסף פרוטה ממש אלא שוי' לתד, דאפ"ל
דכוונת הרמב"ם הוא על כסף ממש ורצונו בזה
לומר, שהכסף שניתן שיהי' בשוויות של פרוטה
ולא בפחות, משום דבפחות משו"פ אינו קונה,
וכ"ה לשון שו"ע תו"מ סי' ק"צ ס"ב נתן לו
כסף שו"פ קנה ועי' בבאה"ג שציין להמקור
מדברי הרמב"ם, ובדברי השו"ע הלא מתפרש
בבירור שזוהי הכוונה בנותן כסף ממש, הי"ן
יתפרש לשון הרמב"ם תואיל וד"ז של השו"ע
מקורו הוא מהרמב"ם.

אולם להלכה נראה דאנו גקטינן דשו"כ
ככסף הוי לכ"ד, כדעת תשו' הרשב"א ולפ"ז
המהר"ט ז"ל שם כולם סוברים כן לאתר שמבאר
שם את דעת הראד"ב ומהר"א ז"ל שהם
כיוונו לענין אחר לגמרי, דהמדובר שם מידי
לענין סמכא דעתי' והיינו אם נותן לו שו"כ

בתור בטחון אבל אם מתחילת המכר הי' הקנין בשו"כ מי אמר דלא קנה ע"ש. וכיון שכן הלכה פסוקה היא דשו"כ וזי' ככסף לגבי קנין כסף, וכי' להדיא בשו"ע לרבנו בסי' תמ"ח סי"ב כתב וז"ל כשמוכר להעכרים את החדר צריך שיטול מהעכרים כסף או שו"כ בעד כל דמי המכירה או שיקח מעט כסף או שו"כ ובעד השאר יעמיד לו ע"ק ע"ש. עכ"ם מבואר מדבריו להדיא שסובר דשו"כ וזי' ככסף לגבי מ"מ וז"ב.

ויש להוסיף בזה דאפ"ל שגם התוס' בריש קדושין הנ"ל, סוברים ג"כ להא סברא דהרשב"א והר"ן, דהטעם דאמרינן בכ"מ שו"כ ככסף והא משום דיש רצון לשניהם לקנות ולהקנות בשו"כ וכמשי"ג, אלא מה שהתוס' נאדו מטעם זה, והא רק לגבי קדושין, כי יש מקום לחלק בין קנין דמ"מ לקנין קדושין, דאיתו הרצון שמועיל לגבי מ"מ הואיל והוא רק לגבי מ"מ גרידא ואין זה נוגע לשום ענין אחר, וכמו שיש קנין סוחרים כגון סיטומתא ע"י בתו"מ סי' ר"א ע"ש, שאם ברצונם ובידם לעשות להם קנינים לעצמם דמהני כמו"כ יש לומר שהרצון של שניהם פועל שפיר גם לגבי שו"כ דיועיל כמו כסף ממש דמהיכי תיתי לחלק ביניהם, כיון דהכל תלוי בעיקר ברצון שניהם, אבל לגבי קנין קדושין, דהא התם פועל הקנין גם לגבי איסור, דבזה שקנה אותה יש לו ב' קנינים, א. קנין הממון שע"ז וזי' קנין כספו, ב. קנין האישות שזה כבר אין לו כל קשר עם קנין הממון אלא לגבי איסור לחוד, שע"ז נעשית לו אשתו להיות אסורה לכל והוא ג"כ נאסר בקרובותי', ובכגון זה א"א לומר שהרצון של שניהם יפעול למה שאינו בא במפורש, וכמו שאין ביכלתם לעשות להן קנין אחר מה שאינו מבואר להדיא אף שזה נעשה מרצון הגמור של שניהם, כמו"כ לא מהני ג"כ לגבי שו"כ אם לא ידעינן את זה מדרשא מאיזה לימוד כי מן הסברא א"א לעשותה לאשת איש, רק לאחר שידעינן לה מן המה מצינו וכמ"ש התוס' שם, ולפיכך בנידון של מ"מ אמנם אין שום חילוק בין התוס' והרשב"א דכ"ע סברי לה דשו"כ וזי' ממש כסף לכד"י.

ב.

ולאחר שהעלינו דשו"כ וזי' ככסף לכד"י, ועתה יש לחקור בנדו"ד אם אפשר לעשות את הקנין גם אגב קרקע כמו שנהוג לעשות כן בכל תפוצות ישראל יחד עם הקנין כסף, הואיל ובנדו"ד שהם עצורים כשבוים בידי הממשלה ואין להם כל זכות במקום שהם נמצאים, וממילא אין הקרקע שלהם, אולם יש להם תקנה להקנות את חמצם אגב קרקע שיש להם במק"א, דל"צ להיות צבורים במקומם דוקא, וכמ"ש בחור"מ סי' ר"ב ס"ב דאם המטלטלין במק"א צריך שיאמר לו קנה מטלטלין אגב קרקע, אפילו הי' המטלטלין במדינה אחרת וא"ל קנה אותם ע"ג קרקע פלוגית כיון שקנה קרקע נקנו המטלטלין אע"פ שאינם צבורים בתוכה והוא מתגמ' דקדושין דף כ"ז ע"א. הרי מבואר דאגב קרקע מועיל לעולם אפילו שאין המטלטלין מונחים בתוכה.

אולם בפתחי עולם באר"ח סי' תנ"א סק"ז הביא בשם הישועות יעקב וז"ל מוכר חדר שאין החמץ מונח בתוכו ואגבו מוכר החמץ והחמץ מונח ברשותו של ישראל אפשר שאינו מועיל דכשהחמץ מונח בהחדר הנמכר וזי' כמקבל אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי אבל כשאינו מונח שם אפשר דאינו מועיל כיון דהוי באחריות הישראל עכ"ל. א"כ נראה שדעתו להתמיר בזה שלא יועיל בכאן אגב קרקע אם אין החמץ מונח שם, ובא"ד שם מביא ג"כ תשו' רע"א מ"ת סי' ז' שכתב וז"ל מכר חדר עם החמץ שבו לנכרי וא"ל שכל חמצו שיש לו במק"א הכל יהי' קנוי לו אג"כ ואחר פסח מצא שעורים כתושים בחדר אחר וכו' דהמכירה וזי' כדינו עכ"ל. מבואר להדיא שדעת רע"א להקל בזה, יוצא שבנדו"ד יש מחלוקת בין האחרונים הנ"ל, ואין הספרים בידי לעיקר בהם.

והנה בנדו"ד הי' נראה דיש לנקוט ודאותו של הגרע"א שהוא מקיל בפשוט, כי גם הישוע"י הוא רק כמסתפק בזה מדכתב בלשון של ואפשר שאינו מועיל, ואני בעניי ל"ז להבין את גוף הספק של הישוע"י במה דתלי לי' בקבלת אחריות, דלכאורה הדברים תמוהים הם, מכיון שעפ"י הדין וזי' מכירה גמורה ע"ז שהקנה

שהנכרי לא ישלם לו אוי ישראל תופס את החמץ עבור החוב, דמעותם לא התחייב ישראל את החמץ בשביל משכון, דהא זה ברור באם בא הנכרי לקחת את החמץ בפסח ודאי לא ה' יכול ישראל לעכב בעדו שלא יקחנו, וזה ליד לשאר משכון דעלמא שכל זמן שלא משלם לו הרי הוא תופס את המשכון עבור חובו, ולא כן הכא שהרי מכר לו וזקף את השאר שיהי עליו בתור חוב, הרי מדין התורה הוא שאינו מעכב בעדו, אלא רק כשיגיע זמן פרעון החוב אתר הפסח ולא ישלמו, הרי רק אז תופס את החמץ עבור החוב שחייב לו וצ"ע.

אכן ראיתי אח"כ בשד"ח מערכת חו"מ בסי' ה' אות כ"ה שהביא בשם כמה גדולים החולקים על המקור הנ"ל, מטעם הסברא שכתבנו לעיל והנאני בזה שכיוונתי לדעתם הגדולה, ומ"ש השד"ח להוכיח מדברי רבנו בשו"ע שלו שהוא דאם אחר שמסר המפתח לנכרי חזר ונטלו הימנו בע"כ כדי שלא יכנס ויטול כלום דאסור אחר הפסח דכיון שלא הניחו ליכנס שם נפטר הנכרי שאם יגנב לא יצטרך לשלם דמי החמץ שלא סילק ע"ש. ומה מוכיח שדעת רבנו כדעת המקור הנ"ל, אולם לבבי לא כן ידמה, דבנדודי של רבנו בשו"ע שאני, דמכיון שחזר ולקח ממנו המפתח ולא נותן לו ליכנס לשם ליטול את חמצו, והנכרי מניחו ושותק ע"י, מזה מוכח להדיא שהמכירה נתבטלה מרצון שניהם, וממילא עומד החמץ ברשות ישראל לגמרי ואינו דומה כלל להנידון דהמקור, דאין שם שום גילוי דעת מאף אחד על ביטול המכר, וכל מה שיארע לאח"כ בסכסוך שביניהם הוא רק מכאן ולהבא ולא שיתבטל למפרע וכמ"ש כנ"ל.

ואמנם יש לקיים דינו של המקור להחמיר כדבריו, אבל לא מטעמי, אלא עפ"י החת"ס שם בסי' קי"ח שכתב דלענין חמץ תלוי העיקר במצוי לך וכאן שיש לו כח ואח"כ קצת מקרי שלו לענין חמץ בפסח, והוכיח לסברא זו מהגמ' דפסחים דף מ"ו דהואיל ואי בעי מיתשיל אע"פ שבדאי לא יעשה כן ליתשיל אחמץ בפסח מ"מ כיון שיש לו קצת אחיזה מקרי מצוי לו ע"ש. ומעתה ק"י להנידון דהמקור, דמה התם שיש

את החמץ אג"כ דל"צ להיות צבורין בתוכה זכמ"ש וא"כ יצא זה החמץ הנמכר מרשות המוכר לרשות הלוקח ואין לו כבר שום אחריות ע"י. ואף החמץ בתש"י חת"ס או"ח סי' קי"ח דלענין חמץ בעינן שיצא מרשותו אפילו לענין יוקרא חולא כיון דכתיב לא ימצא לך כל דהוי כעין אחיזה מיקרי מצוי ע"ש, היינו דוקא שמשאיר לו את היוקרא וחולא לעצמו, אבל לא כמו בגידון של הישועות יעקב שהיתה בכאן מכירה גמורה ולא השאיר לעצמו שום ענין של אחריות בכה"ג ל"ה שום אחיזה וזה לא מיקרי מצוי.

אולם ראיתי בזה שהישוע"י אינו יחידאה למ"ש, כי גם המקור בסי' ת"מ סק"ג ובסי' תמ"ח סק"ט כ"כ וז"ל והחמץ שיש לו בביתו מחויב למכור לכתחילה בכסף ומשיכה, היינו שימכור לו המקום שהחמץ בתוכו דהוא כמו משיכה ויקבל ממנו כסף, ואם לא הקנה לו הרשות שהחמץ בתוכו אף שהקנה לו אגב קרקע לא מהני כיון דאחריות על ישראל כיון שעומד ברשות ישראל והנכרי חייב לו דמי המקח הוי כמו משכון ובההיא הנאה דתפיס ל"י אדמי' הוי שומר שכר אפילו בנכרי כמו שכתבו התוס' סוף האומנין, ואפילו אם התנה בפירוש שפטור מאחריות מ"מ כיון שידוע שהנכרי לא ישלם לו כשיאבד הוי כאחריות אגס עליו דאסור ואם נזכר בפסח חייב לבערו דהוא איסור דאורייתא ואפילו ביטול אינו מועיל לחמץ שקיבל עליו אחריות ואחר הפסח ג"כ אסור החמץ דאף נגד איסור חמץ שעצה"ס סמכינן שמעות בלבד קונות מ"מ מצד אחריות אסור ואין לסמוך על הח"י שפסק דבקיבל אחריות על חמץ לא נאסר החמץ דבמשכון גרע עכ"ל. ואולי לזה היתה כוונת הישוע"י, דאף שהיתה מכירה כדיון, מ"מ לא פלט מאחריות ישראל וכמ"ש. אולם אודה ולא אבוש שגם דברי המקור אינם מובנים לי כלל, במ"ש כיון שידוע שהנכרי לא ישלם כשיאבד הוי כאחריות אגס עליו דאסור, כי אף שידוע שכ"ה שהנכרי לא ישלם כשיאבד, מ"מ מאחר שהנכרי קנה את החמץ כדיון והרי החמץ שלו לגמרי, ואם במקרה

כמה מי ימר, דמי ימר דמיתשיל אחמץ, ומי ימר דמודקו לי' בי תלתא וכמ"ש הגמ' בשבת דף מ"ז ע"ב עשה ואפי"ה אמרינן דזה מיקרי מצוי לו, כ"ש הכא דהנכרי בידו הוי שיחזור מן המכר, ואע"פ שלגבי דין תורה אין כאן חזרה מכיון שקנה את החמץ כדין וכדת, מ"מ לגבי דין דלא ימצא זה אינו מועיל, מכיון שסו"ס זה נקרא מצוי לו ע"י חזרה של הנכרי, והוא כאותו נידון מה שמובא שם בחת"ס לענין אחד שמכר את החמץ להנכרי אך התנה עם הנכרי הקונה שיהי' בידו לחזור בכל זמן שיהי' שינוי של יוקרא וזולא, ובנדו"ו כתב החת"ס שם דהואיל ויש לו בית אחיזה שיכול לחזור מן המכר ע"י יוקרא וזולא ה"ז כבר נקרא מצוי בידו ע"י"ש, לפ"ז כ"ש בנידון דהמקו"ח דהתורה תלוי ביד הנכרי פשיטא דהוי מקרי בית אחיזה, דהא בנידון דהחת"ס הרי ברור שהישראל לא יחזור בפסח כדי שלא יכשל באיסור ב"י וב"י ואעפ"כ הוי כמצוי בידו, ובנידון דהכא דהחזרה הוא ביד הנכרי פשיטא דהוי כמצוי בידו, ואם שיש לחלק בין הגדונים ולומר דבנדון דהחת"ס גרע טפי משום דהתם בתחילת המכר הי' בדרך תנאי ביניהם דלכך הסכימו מראש שיש רשות חזרה להמוכר ביוקרא וזולא ולא כן בנידון דהמקו"ח שבתחילת המכר הי' מכירה סתם בלי שום תנאי וה"ז מן הדין כמכר גמור לכל הענינים מ"מ עצם הסברא של החת"ס שכתב דלענין חמץ כל שיש להישראל איזה אחיזה מאיזה סיבה שתהי' ה"ז כמצוי בידו, ממילא הכא לא גרע מהא דאלם בסי' ת"מ דלהרמב"ם ה"ז עובר בב"י שע"ז הסתמך גם המקו"ח הנ"ל, אולם כ"ז שייך דוקא באם הקנה החמץ אגב קרקע אחרת שאין החמץ צבור בתוכה, אבל אם החמץ צבור באותה הקרקע שהקנה לו החמץ והקרקע יחד, דאז אף אם יחזור בו הנכרי מן המכר, מ"מ זה לא מקרי מצוי בידו, דאם החמץ מונח ברשות אחרת ואם חוזר בו הנכרי נמצא שע"ז הרי עומד החמץ שלו ברשותו ממש כיון שהרשות לא הקנה לו, אבל אם החמץ באותו הרשות הנקנה לו ביחוד, דאף אם חוזר בו עדיין אין זה כמצוי בידו כיון דהרשות הרי שייך עוד להנכרי.

אלא מה שאינו מוכן לי בזה, דמה כאן כל תחשש שהנכרי יחזור מן המכירה, ומה בכך דאם יחזור ה"ז כמפקיר לפחות, ע"י כריתות כ"ד וב"ב קל"ח, מכיון שע"פ הדין ה"ז מכור להנכרי, ובתורה זו אינו חוזר להיות ברשות הישראל כיון דאין הישראל רוצה לזכות בחמץ זה בפסח, וכל זמן שלא יזכה בו ה"ז כמו גדר של הפקר דהא כ"א יכול לזכות בו דל"ה טפי של המוכר הישראל ממי שהוא אחר, דא"נ דהוי כהפקר ויתכן טפי דבחזרה גרידא אינו יוצא מרשות הקונה לעולם, ואין לזה דמיון כלל להא דסי' ת"מ לענין אלם המבואר שם דאם הפקיד האלם את חמצו אצל ישראל דעובר, דהתם החמץ המופקד אצל הישראל הרי בע"כ נעשה שומר דידוע הוא שאם יאבד הרי יתבע אותו שישלם לו, ומשום זה נקרא באחריותו לענין שיעבור בב"י, ולא כן הכא דכל תחשש הוא רק לגבי חזרה גרידא, ובאם רק זה שחוזר בו הרי אינו מחייב את הישראל בשום אחריות כלל, והברירה ביד הישראל שלא יתכוון לזכות בו וצ"ע, ויתכן שמשו"ז לא נחית המקו"ח לסברא זו, אך י"ל דזה שאינו רוצה לזכות הוא רק מפני איסור חמץ דרביע עלי', אולם זה עדין אינו שולל ממנו את הלאו דלא ימצא, מכיון שברצונו הי' זוכה בו, לולי האיסור של חמץ וי"ל בכ"ז.

ובעמדי בזה נתעורר אצלי עמ"ש החת"ס הנ"ל לעיל שכתב דאי היוקרא וזולא באחריות הישראל ה"ז עובר הוא בב"י וב"י משום דזה נקרא כבית אחיזה וה"ז כמצוי בידו ע"י"ש, ולא ירדתי לסוף דעתו, דאם הישראל מקבל יוקרא וזולא הוי כשלו ממש, ולא רק באיסור חמץ מחמירינן משום הסברא שכתב דכאן בענין לאו דלא ימצא הוי חמירא טפי וכמש"ל, דהא כן מבואר בכ"מ דכל מי שמקבל יוקרא וזולא ה"ז כברשותו ממש, ע"י במס' ב"מ דף ס"ד ע"א גבי חמרא אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא ברשותי ע"י"ש בתוס', עו"ש בדף ס"ט ע"ב גבי ספינה אגרא ופגרא ופירש"י שם כל כמה דלא קביל עלי' זולא לאו מלוה היא גבי', מוכח מכ"ז דהוי ברשותו עדיין אם לא סילק א"ע מלקבל

יוקו. וזולא, ומשו"ז אין איסור רבית ע"ז, ועי' גם ב"רד"ס' קע"ז ובחור"ד שם בביאורים סק"ה ובחידושים סק"ז ע"ש ואם ד"ז שייך באיסור רבית דאורייתא ה"נ לא שאני לענין חמץ ולא ה"י לו להתח"ס להטעים דבחמץ שאני משום לאו דלא ימצא דזה הוי כמצוי בידו וצ"ע.

ובנדו"ד נראה דגם לדעת המק"ח דמתמיר דמצריך להקנות את החמץ דוקא אגב אותו קרקע שהחמץ מונח בו, מ"מ הכא יודה, דהנה כל טעם חומרתו הוא מפני שהחמץ מונח ברשות הישראל ה"ז כמו באחריות לענין גניבה ואבידה שהרי יתבע אותו משום כך שמונח ברשותו וכמשי"נ. אבל זה לא שייך כאן במחנה עצורים שהם מטולטלים מזמן לזמן ממחנות ומצריפיהם, ואין להם כל זכות במקום חנייתם וגם מקום המצרכים שלהם הוא הכל ברשות השלטונות דשם, ואין על העצורים שום ענין של אחריות. ואף אם הם אחראים הרי כל אחריותם כמקבל אחריות על חמצו של נכרי ברשות הנכרי, מכיון דאין להם כל ענין של רשות לעצמם ולפיכך אדרבה בכאן הוי עדיפא טפי להקנות את חמצם אגב קרקע אחרת השייך להם במוחלט, כגל"פ.

ג.

אולם אחרי כל זה עדיין לבי נוקפי, אם בכלל שייך בנדו"ד ענין ההיתר של מכירת חמץ הנהוג בכל תפוצות ישראל, דהא מיסוד ההיתר הוא שתהא המכירה מכירה מעלייתא בלי שום הערמה כלל, ויש להנכרי הקונה כל זכות ורשות לבוא לקחת את החמץ הנמכר מבלי שהישראל המוכר ימחה ע"ז, דאם במקרה שהישראל המוכר מוחה ע"ז הרי בזה הוא מבטל את המכירה כמ"ש בספרי האחרונים, מעתה בנדו"ד תתעורר השאלה אם אפשר לקיים את המכירה בדקדוקה, דאפילו אם נעשה כל הקנינים המועילים במק"א אך במקום כזה כמו בנדו"ד איך אפשר לקיימה ולהוציאה לפועל דהא הנכרי הקונה אין לו כל רשות בניסה לשם, דמצד חוקי השלטון נמנע כל דריסת רגל של אדם זר ליכנס לתוכו פנימה, וביחוד להוציא כל מצרך שהוא משם ה"ז עבירה חמורה ועונשו קשה לפי חוקי השלטון, וא"כ

הוי בזה כאילו מוכרים דבר שאינו ברשותו. אלא אפשר למצוא בזה צד קולא כזאת, הואיל והמכירה היתה כדין, דהיינו שנמכר בדרכי הקנינים המועילים בכ"מ, וממילא הרי הישראל כבר פקע זכות בעלותו ע"ז, אלא מה שיש סיבה מיוחדת המונעת את הקונה לבוא לקחת את חמצו, הרי מניעה זו אינה באה מצד המוכר אלא שהיא מניעה צדדית המעכבתו דבכה"ג יתכן שאין המכירה מתבטלת. ובסברא זו כוונתי למרן הגאב"ד רצ"פ פרנק (שליט"א) [וצ"ל] בשוחחי אהו בענין זה. ואנא בענ"ד הוספתי עוד דברים ל"כיון דידוע שסופם לצאת משם, וא"כ הרי יש כבר מקום שהמכר יחול בעת צאתם, וכל דהוי ענין התלוי בחסרון זמן אמרינן זימנא ממילא קאתיא, דהא בכמה דוכתי אשכחנן הכי עי' כתובות דף פ"א וקדושין דף נ"ט ע"ש. ובפרט זה עוד נבאר אי"ה להלן בס"ד.

וזה מה שהובא בשע"ת סי' תמ"ח בשם המנ"י בתוה"ש סי' ו' באחד שישב בבית סוהר ומסר לשליח למכרו עי"ש דמשמע דיכול למכור את החמץ אף שהוא נמצא בבית האסורים, אין מזה דמיון לנדו"ד, דהא התם הלא מכר את החמץ הנמצא ברשותו מתוך לכתלי בית הסוהר, אבל לא בנדו"ד דכל מה דאירינן הכא בעיקר הוא שתחול המכירה על החמץ הנמצא אתם יחד שם במחנה עצורים, וזה אמנם אין שום מציאות כלל להוציא את חמצם החוצה, ולכן מוכרחים אנו להסברא הנ"ל כמשי"נ. ולכאורה ה"י אפ"ל לגידון כזה מהא דב"ק דף צ"ח ע"א בה"י לו מעות בקסטרא או בהר המלך דאינו יכול לחלל משום דהוי דבר שאינו ברשותו, וה"נ בכה"ג במו"מ שאינו יכול להגיע אליהם דל"ה מכר משום דהוי דבר שאינו ברשותו. אולם י"ל דמעשר שני שאני דיש ע"ז קרא מיוחד כמ"ש בגמ' וצרת הכסף בידך דבעינן שיהי' מצוי בידו, אבל במו"מ לא בעינן שיהי' מצוי בידו. אולם גם אין להוכיח לאידך גיסא, מדקאמר קרא במע"ש דבעינן שיהי' מצוי בידו, משמע דבמו"מ דלא בעינן כלל שיהי' המכר מצוי בידו. וא"כ הרי מוכח מן הסוגיא דהתם דבנדו"ז מועיל המכר. אך ד"א משום דנדו"ד הרי גרע טפי

המקח כנהוג בכל שטרי מכירת חמץ, דלפ"ז פשיטא דמתני.

ד.

ונקודה זאת שהבאנו לעיל בקצרה, הואיל וסופו לצאת מן המעצר וזה רק שאלה של זמן בלבד, וזמן ממילא קאמריא וסופו הוא שהמכר יתול, לכאורה ה"ז דומה למ"ש זמל"מ פ"ד מה' אישות ה"ז שהעלה בדין קטן שקידש לאשה ואמר שתתקדש לאחר שיגדיל וכתב שם דזה ל"ד לדין האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגיייר או לאחר שאשתחרר דל"ה קדושין דהוי דבר שלא בא לעולם, דל"ל משום דהוי מחוסר מעשה אבל הכא דזה תלי' בזמן וזה ממילא קאמריא, ותלה ד"ז במחלוקת רש"י ותוס' ביבמות דף ל"ד ע"א בסוגיא דשופעת דלרש"י הוי קדושין ולהתוס' ל"ה קדושין משום שאין מעשה קטן כלום ע"ש שהאריך בזה. אך בנ"ד נראה דגם להתוס' תחול המכירה לאחר זמן, משום דהאי טעמא דהתם שכתבו משום שאין מעשה קטן כלום לא שייך כאן, דמכיון שסופו להשתחרר פעם ממצצרו אלא שאינו קבוע יום שחרורו לדעת את זה מראש. אמנם עדין יש לדון בזה, כי ענין שחרורם עם בוא הזמן אינו טבעי, כי ההיא דקטן שקידש, דהא אנו רואים מן הנסיון שמרביתם הוגלו והוטסו לארץ גזרה כמו לאריטרי' סודאן וקני', וכל חזרתם שחזרו כולם לארץ מוצאם זה ה' רק בדרך השגחה ע"י הקמת המדינה, וזאת היתה הסיבה הנכונה של שחרורם כידוע לכל, אולם בעת שאירעה השאלה הגו' ה' זה רחוק מן המציאות לסמוך על נסים כאלו וזה ה' בבחינה זו של הרי את מקודשת לי לאחר שאשתחרר, דלא עדיפא נידויד מינה והרי באותו סוג של מחוסר מעשה כדהתם, ואפילו אותם עצורים היושבים בלטרון שבטוחים בעצמם שאותם לא יטיסו וסופם לצאת ממעצרם אלא שאינם יודעים את יום שחרורם, והוי טפי עבידי דאתו מהא שאמר לאשה תתקדשי לאחר שאשתחרר שיתכן שבכלל לא ישחררוהו ואין השחרור תלוי בידו כלל, מ"מ לפמ"ש התוס' בב"ב דף ע"ט ע"ב

דלא זו בלבד שזה אינו מצוי בידו אלא גם ל"ה ברשותו, לפ"מ שכתב הגריעב"ץ ז"ל שם בב"ק דמ"ש בקסטרא היינו מה שקורין כהיום "בנק" שמפקידים שם כספים אלא שזה ה' בריחוק מקום ממנו ע"ש, הרי עכ"פ ע"י טורח אפשר להגיעו לשם, ולא כן הכא כמש"נ.

ולפי מה שמבואר שם בשטמ"ק בשם הראב"ד והמאירי דקסטרא ובהר המלך הם מקומות לסטים שיש בהם סכנת דרכים ואין שירות מצויות שם ע"ש דלפ"ד אמנם יש להוכיח דכמו בנדויד שפיר הוי מכר, דרק התם במע"ש מפני שיש ע"ז גוה"כ דוצרת הכסף בידך דצריך להיות מצוי בידו, אבל במכר כה"ג כמו בנדויד שא"א להגיע לשם דלא עדיפא מהתם לגבי ענין הסכנה, מ"מ המכר חל שפיר.

והנה מה שמבואר בשו"ע תו"מ סי' ר"ט סעיף ה' וז"ל דבר שבא לעולם אלא שאינו ברשותו דינו כדבר שלא בא לעולם שלא קנה ויכול כ"א מהם לחזור בו ויתבאר עוד בסי' רי"א ע"ש, אין כל דמיון לנידון דהכא, משום דהתם מתפרש מ"ש אינו ברשותו, היינו שהדבר הנקנה אינו נמצא ברשות המוכר אלא ברשות אחרים וכהיהא דהתם בסי' רי"א לגבי שדה זו לכשאקנה ממך דקרי לה התם דבר שאינו ברשותו, והיינו דיש כאן חסרון קנין שלא קנהו עוד ובגלל זה הוי אינו ברשותו, ולא כן בנדויד דהרי חמצם שהוא הדבר הנקנה ה"ז ברשותו המוחלט, אלא שכל חסרונו תלוי הוא מצד סיבה אחרת כמ"ש לעיל מפני שהשלטנות אינם מרשים להוציא מן המחנה, ולפיכך בכגון זה יש לזה דמיון טפי למ"ש מקסטרא ומהר המלך דלפ"ד הראשונים הגו' ה"ז דומה להא ולפמ"ש יוצא שהמכר מתקיים שפיר, ואפשר להעדיף עוד בקיום המכר עפ"י מ"ש הרמ"א בסי' רי"א דאפילו בדבר שאינו ברשותו ממש דמבואר דלא חל המכר כלל, מ"מ היכא שפירש ואמר שדה זו שאירע מאבא מכור לך דקנה, ומקורו להלכה זו הוא מדברי ר"ת בתוס' כתובות דף צ"א סעי"ב ע"ש דהיכא דמברר את המקח קני לה בכל גוונא, וממילא בנדויד דהוי תרתי למעליותא, א. דהוי ברשותו וכמ"ש, ב. דהוי כמברר את

בשם רבנו שמואל בהא דאמר לאשה התקדשי לי לאחר שאשתחרר דמיירי שהבטיחו רבו לשחררו ע"ש. ובכ"ז אמרינן דהוי מחוסר מעשה ואף לאחר הבטחת רבו. ולפ"ז נידרד להא דומה דהוי מחוסר מעשה ובכלל דבר שלא בא לעולם הוא. ואף לשיטת רש"י שם ביבמות מ"ש לעיל בשם המל"מ דלשיטתו קדושי קטן מועילים לכשיגדל, מ"מ כתב שם המל"מ דדעת המהרי"ט בזה דאימתי מועיל לשיטת רש"י, זהו רק באותו יום דמישלם י"ב לבת וי"ג לבן אבל לא בקודם לכן. משום דהבאת שתי שערות הוי כמחוסר מעשה דליה בידו, אבל זמן של השלמת שנת י"ב וי"ג הוא דבר הבא מאליו ע"ש. עכ"פ איפשטא לן דבנדוד גריעא טפי מדהתם וכמשיג ואין כל תוקף להמכירה על סמך זה שכתבנו, ועי' בשעת"מ בפ' כ"ב מה' מכירה מ"ש בשם תשו' מהרי"ק דאינו מחלק בין מחוסר זמן למחוסר מעשה ע"ש.

ומסתפקנא אנא דאף אם יעשה תנאי מפורש כזה, שאני מוכר לך את חפצי בתנאי שאשתחרר ממעצרי, אם זה מועיל, דאף זהדין הוא דאדם יכול להתנות בדבר שלא בא לעולם כההיא דמס' עירובין דף ל"ז ע"ב בתורם ע"מ שירדו גשמים היום וע"ע בתוס' גיטין דף כ"ה ע"ב וברא"ש ב"ב דף ס"ג ע"א, מ"מ נראה דבתנאי כזה כמ"ש, ה"ז תלוי בדין ברירה מכיון שתולה בדבר שאין זה בידו כמו הכא שהשחרור אינו בידו, לפמ"ש רש"י בגטין שם דכל תנאי דאינו תלוי בידו ה"ז תלוי ד"ז בברירה יע"ש. אך לפמ"ש התורת גיטין ז"ל ולכן נראה דבתנאי ודאי לא שייך ברירה דתנאי ודאי מילתא אחרייתא היא, ועוד דדבר שאינו מבורר לא גרע מדבר שלא ב"ל, ודבשלב"ל אף שלא קנה מ"מ אם תלה התנאי בדבר שלב"ל מהני, דהא אם לא הוי ילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ה"י המעשה קיים ולא ה"י ממש בתנאי וכן בתנאי ע"מ להתזיר בעינן בשעת קיום התנאי דחזרה קנין חדש (אגב — לשיטתו אזיל במ"ש בנה"מ בסי' רמ"א סק"ה שחולק שם על הקצות"ח שם סק"ד), אלמא דתנאי מילתא אחרייתא היא, והא דמה היא באותן הימים כבר תירצו התוס' בזה,

ומהרי"ב בועליך ע"מ שירצה אבא ע"ש משי"ב בזה. עכ"פ מבורר דעתו הוא דתנאי אינו קשור לדין ברירה. אך דעת האחרונים הגט פשוט והב"מ מובא בפת"ש אה"ע סי' קמ"ה סק"א שהם חוששים בזה בדין גט שכ"מ שאמר מעכשיו אם מתי דיש לחוש לברירה ע"ש, ומה נראה שהם חולקים בזה על התו"ג.

מעשה יוצא שנדוד תלוי בפלוגתא דרבוותא, היינו לדעת הג"פ והבית מאיר ה"ז תלוי בברירה, ולדעת התו"ג אינם שייכים לדין ברירה. וא"כ לפ"מ דקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן נקטינן דיש ברירה כמ"ש בביצה דף ל"ח ע"ב, והנה מכירת חמץ זה שהנהיגו, יש מחלוקת בין האחרונים אם זה רק להפקיע איסור דרבנן לתור, כי בעיקר אנו מסתמכים על הביטול שכ"א מבטל את חמצו, או שהמכירה היא מכירה גמורה בכדי להפקיע את האיסור תורה של חמץ, עי' שד"ח במערכת חר"מ סי' ט' אות ט"ז שהאריך בזה והביא שם את דעת האחרונים המדברים מזה. ולפי המבואר שם דעת רוב האחרונים נראה שהם סוברים דהמכירה היא באה להפקיע איסור תורה וכן דעת רבנו בשו"ע שלו להדיא. ואם זה נוגע לדין תורה הרי דינא הוא דבדאורייתא קיי"ל אין ברירה וכמשי"ג לפ"ד הני אחרונים דסברי דעניני תנאי ה"ז תלוי בברירה. אולם י"ל שבכאן יש ס"ס, דהא לפ"ד כמה אחרונים העומדים בשיטת התב"ש דכל המכירה הוא בדרך הערמה שמותר בדרבנן ומשום דאנו סומכין בעיקר על הביטול, ולפ"ד הרי בדרבנן יש ברירה. ואת"ל דהמכירה היא מכירה מעלייתא לאפקועי איסור תורה ובדאורייתא אין ברירה, דילמא קיי"ל כהתו"ג שסובר דתנאים אינם קשורים בברירה. אך אין רצוני להכניס א"ע בזה, מאחר דקיי"ל כדעת רוב האחרונים הסוברים דהמכירה היא מכירה מעולה אף להפקיע איסור תורה וכמשי"ג. ואף שגם בזה בזה י"ל דהוי ספק ספיקא כי מה דקיי"ל דבדאורייתא אין ברירה זה רק מתורת ספק לבד דמתמירנן בהא וכ"ה דעת הרמב"ם, עי' בתו"מ ס"ח בפסחים ובכס"מ פ"ג מה' גירושין, דזהו רק מתורת ספק לבד, וכ"מ שגם הגה"ק בעל

דברי חיים בתשו' בח"א אבה"ע סי' צ"ד בדיני ברירה ענף ו' שהוא עושה מזה לס"ס לגבי מת בבית במ"ש בביצה דף י' ע"א ע"ש. מ"מ לא הגעתי למדה זו בכדי להשתמש בסברא זו, וביחוד לפמ"ש המג"א בסי' תס"ז סק"ב ובמחה"ש שם שאין לעשות ס"ס בידים.

אולם מזה אין להקשות דלפמ"ש הרי בטל כל דיני תנאי בחמץ כמו בדין הרהינו את חמצו אצל נכרי וא"ל אם לא אפרעך עד זמן פלוני כמבואר בפסחים דף ל"א ובה"פ סי' תמ"א. והרי אין בידו להכריח את הנכרי לקיים את התנאי [ועי' תורת גיטין, בגיטין דף ע"ה בדין פרעון בע"כ] ואפ"ה חויבן דמהני ולא שמענו שד"ו תלוי בברירה, אך י"ל דלק"מ דכל מ"ש לעיל שאינו תלוי בידו קשור לדין ברירה, זה נאמר רק במקרה שענין התנאי תלוי בצד שלישי וכה"א דשכ"מ שמתנה בתנאי מיתה שזה תלוי רק בידי שמים או בע"מ שירצה אבא ג"כ תלוי בצד שלישי שהוא רצון האב, אבל לא היבא שהתנאי תלוי רק בשני הצדדים לחוד — בזה ברור שאין כל שייכות לברירה דאלת"ה בטלים כל עניני תנאים, דהא כל דין תנאי למדין אנו מתנאי ב"ג וב"ר שהתנאי הי' עליהם לקיים שהם הי' צד אחד הנוגעים בהענין, ולפיכך ילפינן מהא שבכל תנאי שתלוי באחד הצדדים אין לזה כל שייכות לדין ברירה, ובכע"ז עי' באור שמח פ"ג מה' אישות הי"ג ע"ש, וז"פ.

אמנם גם אם נניח שד"ו מועיל והמכירה מתקיימת בהכי שמוכרים את חמצם לכשיצאו ממעצדם תחול המכירה למפרע, מ"מ עדיין לא תוקן בהכי, דאם נעלים מהנכרי הקונה את כל התסבוכת במקרה דנן, ה"ו ברור שזה מקח טעות מוחלט לכשיוודע לו הקושי בכאן להוציא את חמצם לחוץ, כמובן שבשו"א לא יסכים על מכירה כזאת. ובאם נמסור להנכרי הקונה את כל הענין ופרטיו, הרי מי פתי יסור הנה לעשות עסקים כאלה. אלא שיש תקנה למכור להנכרי את חמצם במעט כסף בדרך טובת הנאה כמו כל טוה"ג המוזכר בשי"ס בכ"מ, — דהיינו לכשיצאו ממעצדם הרי הם יהי' מוכרים למסור את חמצם להנכרי הקונה מהם. אולם מהלך טעמי

זה לא ניתן ליאמר, א. דלפמ"ש ד"ז יהי' תלוי בטוה"ג ממון אי לא ועי' בתשו' שאגת ארי' סי' ע"ז ובמקו"ח בפתיחה לה"פ סי' תל"א אות ג', ובאמת ד"ז צ"ב כי זה נוגע ג"כ במקרים אחרים במכור לו חמץ בזה, שמסופק אם זה יבוא לידו ומוכר את חמצו לנכרי בשעור של טוה"ג אף שכאן הוא מסוג אחר של טוה"ג מדהתם וצ"ע. ב. שהרי הישראל לא יוכל ליהנות מהחמץ גם לאחרי"פ הואיל והתמך שייך להנכרי והוא לא ירצה לתזור בו לאחרי"פ כמו כל מכירת חמץ שתזורת להבעלים הראשונים, הואיל והגוי אינו מסלק את כל המגיע ממנו. אבל הכא הרי הנכרי אם קונהו רק בטוה"ג ונתן ע"ז סכום קטן, אין כאן סיבה ברורה שהוא יתזור ממקחו. אולם יש בזה תקנה להעריך את הטוה"ג בסכום מוגדל יותר ולקבל ממנו על החשבון של טוה"ג זו בסכום פחות מאד, ומעתה זה כבר אינו שונה מכל מכירת חמץ, וצ"ע. ג. כיון שענין זה תלוי בתנאי הרי לפ"ד האחרונים בה"פ סי' תמ"ח שלא לעשות קנינים בתנאי, עי' משנ"ב ס"ק כ"ד ע"ש.

ולפיכך הדרינן לקמייתא וכמ"ש לעיל באורך, דאין כאן חשש של אינו ברשותו וכד' מרן הגאב"ד (שליט"א) [וצ"ל], אלא מה שיש לחוש כיון שהנכרי קונה את החמץ בסתם וכרגיל ככל מכירת חמץ, ובמקרה הדין לא נפקא מכלל חשש של מקח טעות שהנכרי אינו שם לב מכל הקושיים שיש בכאן, ואם הי' מגלין לו יתכן מאד שלא הי' נכנס בעסקים כאלה, ולתקן את הדבר נראה שכדאי לגלות להנכרי במיוחד מכל הענין של העצורים הנ"ל ולשדלו שבכ"ז יקנה ואין לו לחוש מכל חשש של הפסד.

ברם דא איכא עוד לברורי, מאור שהחוק אוסר להפגיש את העצורים עם הנכרי הקונה, מעתה תתעורר שאלה כזאת, דאיך אפשר לקיים את סדר המכירת חמץ שלהם ע"י שליח הבא מכחם, דהא קי"ל כל היכא דאיתו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי שווי' כמבואר כן במס' נזיר דף י"ב ע"ש, הואיל והם בעצמם אינם יכולים למכור את הטעם בשו"א, לא מצו נמי לעשות

שליח במקומם*). אלא שיש לדון בזה ולומר כיון דעצם המכירה אפשר לקיים באיזה אופן שהוא, דהיינו לאותם הנכרים הנמצאים אתם שם במתנה עצורים, איכ יצא זה כבר מכלל הא דאמרינן כל היכא דאיהו לא מצי עביד, דו"ש האי כלל כל היכא דאיהו לי"מ עביד, זה נאמר רק במקרה שא"א בשו"א לקיים את ענין הפעולה מבלעדי השליחות אבל לא בגוונא כנדודי שיש מקום לקיים את המכירה אלא שמטעם חישובים כספיים אינם מבצעים אותה וכמש"נ בריש מילין. כנ"ל לכאורה, וגם אמנם מצאתי לה להא מילתא מדברי תשובת שיבת ציון בסי' פ"ו שהאריך בד"ז, והיוצא מדבריו הוא שכל דבר שהוא ספק שקול אי מצי למיעבד אי לא הדין הוא דמצי למיעבד שליח, יען דיש עכ"פ איזה מציאות שתהי' דמצי למיעבד אפילו ע"ד הרחוק, אפ"ה דינא הוא דמצי למיעבד ע"י שליח. והביא רא"י לזה מגמ' דיבמות דף צ"ט ע"ב בסוגיא דתערובת כהן בולד שפחה דאין מוציאין את הקדשים שלהם מידיהם, ופירש"י דאם היו חייבים עולה או חטאת אין כופין אותן לתת לאנשי משמר אלא יכולין לעשות שליח לכל כהן שירצו להקריב קרבנם, והקשה רש"י מגמ' דב"ק דף ק"י דכל היכא דלא מצי עביד עבודה לא מצי שווי' שליח, וע"ש בתוס' שתירצו להא קושיא משום דאם יבוא אלי' ויאמר שהוא כהן ראוי למיעבד עבודה ע"ש. ולכאורה יפלא הרי לא בא אלי' ולא נתברר אלא מוכח כיון שיש איזה מציאות באיזה אופן שהוא מצי למיעבד שליח אף שהוא בעצמו, היינו השולח, אינו יכול לקיים את זאת למעשה, ע"ש שהאריך בזה וע' בתשו' חת"ס חאה"ע סי' י"א עשה"ט. וכפי הנראה הרי גדודי לא גרע מינה לפמ"שנ לעיל דיש לקיים מציאות של מכירה הם בעצמם. נוסף לכך הרי עלול בכל רגע שישתחרר ע"י השלטון וכמובן שזה לא גרע ממה שיתגלה

(*) ועי' מתנה אפרים ה' גרושין פ"ג הט"ו כתב והכלל דלא מצי עביד דוקא כשאנו בתורת ענין כשליחות, ולא כשיש חסרון במציאות וע"ש שהקשה ע"ז מהך דב"ק דף ק"י, [מבה"מ].

אליהו ויברר מי הוא הכהן ואף שלמעשה חשש בזה השיבת ציון ע"ש, היינו דוקא בעובדא דידי' שהי' ענין כזה באחד שהי' עתים חלים עתים שוטה, והאשה עשתה שליח לקבלה לקבל גט ממנו, בכגון דא יש מקום לחוש להחמיר משום דענין התלמדות של זה ל"ה סמ"י בידו וזה מסור ביד"ש. ולא כן בנדודי שזה מצוי ורגיל כמה פעמים שע"י השתדלויות והמלצות שהם מועילים להוציא אותם ממעצרם ולשחרר אותם לנפשם, וזה הוי כעין סמ"י בידו.

ואם אמנם לכאורה יש סתירה לדברינו מדברי הסוגיא דנזיר שם, דאי נניח כמ"ש שאם עצם הדבר יוכל להתקיים אף באיזה אופן שהוא, יכול גמי למיעבד שליח, דאיכ יקשה מהגמ' דשם בהקס"ד דהוי קא מדמה בדין עושה שליח שיפר בנדוריו דלהבא, דאע"ג דאיהו לא מצי מיפר את הנדרים דלהבא, ואפ"ה הרי הוא עושה שליח להפר נדרי אשתו שתדור לאחר מיכן ע"ש, ולכאורה איך הדמיון בזה, דהא כאן בהפרת נדרים הרי עצם הפרה אפשר לקיים ע"י הבעל עצמו גם שלא ע"י השליח, וזה לא דמי להא דאמרינן כל היכא דאיהו לי"מ עביד וכו', דשם מדובר שבשו"א אין כל מציאות לקיים את הענין שלא ע"י שליח, אלא מוכח דהואיל ואותו המעשה הנמסר להשליח הרי הוא בעצמו אינו יכול לעשות משו"ו א"א לחול ע"ז דין שליחות. וה"נ בנדודי כ"כ כי את מעשה המכירה המוסר הוא להשליח הוא בעצמו אינו יכול לבצע את זה בשו"א, משו"ו לא יכול לסדר את זה ג"כ ע"י שליח. אולם י"ל דלא קרב זא"ז והבדל רב ביניהם, דהתם בהפרת נדרים אין אנו דנין עתה על עצם קיום ההפרה גרידא, וכל הדיון הוא בעיקר להפר את הנדרים דלהבא וזהו הקוטב העיקרי של הדיון שם בסוגיא, ומשו"כ קא מדמה הגמ' שפיר להא כל היכא דאיהו לי"מ עביד וכו', כי הענין דשם בהפרה ה"ז נכנס תחת סוג זה דוקא, דהא הבעל בעצמו אין לו כל כושר של קיום הפרה דלהבא שאם אמר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן ועד שאבוא ממקום פלוני יהי' מופרין אינם מופרים, ולכן גם ע"י שליח לא מצי להפר לפי ההו"א שם בגמ',

משא"כ בנדו"ד הרי כל הדיון הוא עתה בעיקר לקיים מכירת חמץ בכדי להוציא את החמץ מרשותם וזהו מה שאנו רוצים בעיקר, וזה לא משנה לנו כבר, איך לקיים את זה כי אנו לא דנין בפרטי הענין, כי אם באופן כללי, ומכיון שיש איזה מציאות שהיא שזה יכול להתקיים אופן המכירה היינו להנכרים העצורים דשם, אע"פ שלמעשה הענין נמסר להשליח שהוא יהי' המבצע זה כבר לא מעכב, והשליחות יכול להתקיים כסדר.

והכי מסייעין לן דברי התוס' שם בנויר במ"ש שם וא"ת דהא מעשים בכל יום שתאשה אומרת לחברתה לוי קמח והפרישי חלה עבורי — הא בשעה שעושה אותה שליחות לא היתה יכולה בעצמה להפריש חלה מקמח זה שאינו בר חיובא שאין מפרישין חלה מקמח, ואור"ת דיש בידה להביא עיסה מגולגלת ולומר עיסה זו תהא חלה על קמח לכשיהי' נילוש ודברים שבידה קיימים אין זה דבר שלא בא לעולם כיון שבידה ללוש ולגלגל העיסה קרוי שפיר בא לעולם כיון שבידה לעשות ע"ש. ולכאורה הרי נידון התוס' דומה יותר לענין דהפרת גדרים הנ"ל, דהא כיון דרצון האשה שחברתה תלוש ותפריש חלה בעדה, והנה אותה מעשה של הפרשה א"א לה לקיים עתה בשו"א כל עוד שהעיסה לא נילושה עדיין, ואפי"ה חזינן דעושה שליח. אלא הוא הדבר אשר כתבנו לעיל, וזהו אמנם מה שחידש לנו ר"ת, דלא בעינן שאותה מעשה הנמסר לשליח שיוכל הוא בעצמו לקיים עתה. אלא דהעיקר הוא אם יש איזה מציאות שאפשר להפעילו באיזה צורה שהיא, דהיינו כמו כאן להביא עיסה מגולגלת, אף שלמעשה אינו כן, מ"מ השליחות חלה כיון שיש מציאות ע"ד הנ"ל, משא"כ בהפרת גדרים, דרצון הבעל דוקא להפר את הגדרים שיבואו לאח"כ, זה אינו בא במציאות בשו"א שהוא בעצמו יפר, משו"ה לא חלה שליחות ע"כ ג"כ וז"ל, ובנדו"ד היינו דומה ממש לעובדא שבתוס' שם בנויר.

המורם מזה הוא, שאם אנו דנין על ענין פרטי כמו דבר התלוי בומן כוהיא דהפרת גדרים, לזה אין מועיל שליחות, הואיל ולבעל

המעשה אין לו כל מציאות שהוא בעצמו יוכל לבצע את הענין משו"כ אין חל ע"ז דין שליחות, ובאם אנו דנין על הדבר בכללות ולא בפרט מסויים דוקא לזה מועיל שפיר שליחות, הואיל ולבעל המעשה אין נוגע לו לפרטי הענין וכל רצונו הוא שיבצעו את עצם הענין בכל אופן שהוא, ובכזה יש לו כבר איזה מציאות שהיא שהוא גם בעצמו יכול לבצע את זה כנ"ל.

אור"ת

ה

אמנם מצאנו תקנה מועילה בכדי לצאת מידי חשש זה, והיינו שיקנו את חמצם בקנין המועיל כגון בק"ס שהחמץ יהי' נתון להשליח במתנה או במכר, וע"י הקנאה זאת היינו נעשה כחמצו ממש, ולפ"ז הרי כבר יכול מעתה למכור את החמץ באופן המועיל. ואם כי זה לא תוקן עדיין כלפי החששות הקודמות המבוארות לעיל כמו שהערנו בחששא זו של אינו ברשותו מפני זה שא"א להוציא את חמצם משם, מ"מ לפי תקנה זו אין כבר חשש זה של כל היכא דל"מ עביד שליח נמי ל"מ שווי'.

ומעתה אם נחליט לקבל תקנה זו הי' נראה לכאורה שע"ז יתוקן ג"כ לצאת מכל מיני חששות הנ"ל, והוא ע"ד מ"ש בשו"ע תרי"ב בס"י ר"ג סעיף י"ד שם בהנה בהחליף מעות ומטלטלין או מעות וקרקע ביחד י"א הואיל וחליפין אינן קונין במעות נתבטל כל הקנין וי"א דכל הקנין קיים וי"א דקיים אצל הקרקע והמטלטלין ובטל אצל המעות ע"כ. והנה בנדו"ד הלא יש לו להשליח חמץ משלו ממש היינו חמץ הפרטי לבד חמץ זה הנמסר לו בתורת מתנה או מכר היינו חמץ של העצורים, והרי בעת שהוא מוכר את חמצו יכול לכלול בתוך השט"י מכר את חמצו הפרטי וגם את החמץ שלהם אשר נמסר לו בתור מכר או מתנה, ולפי הדיעה הכי' שם בשו"ע שקנה את הכל, והיה כמו"כ כמו שמקנה את החמץ הנמצא ברשותו הי"נ מקנה את החמץ שאינו ברשותו.

אולם להלכה לא נקטינן כאותה דיעה הנ"ל, דהנה מלשון הרמ"א שכתב שזה תלוי בפלוגתא דקני את וחמור, ובד"ז הלא פסק הוא שם בסוף

סי' ר"י כמ"ד קנה מחצה, ולפי' לא העלנו בזה מאומה, וכ"ש להסמ"ע שם בסי' ר"ג שכתב דדבר שלא ב"ל עם דבר הבא לעולם לאף דיעה אינו נקנה משום דעל דבר שלב"ל אין שום חלות קנין ע"ז, ועי' שעה"מ בפכ"ב מה' מכירה שהוכיח כן מהגמ' דב"ב ככ"ז ע"ב בסוגיא דיכיר ע"ש, וא"כ התקנה הנ"ל אינה מועילה להתששות הנ"ל.

אולם לאחר עיוני בזה נ"ב די"ל דמעיקרא לק"מ ולית כאן מקום לחשש משום דהנכרי הקונה את חמצם אף שאין לו כל דריסת רגל להכנס שם וכמ"ש, מ"מ כדאי לעשות לו עסק כזה בכדי שהנכרי הקונה יוכל למכור לאלו הנכרים העצורים דשם או לאותם השוטרים הנכרים היוצאים ובאים לשם, ובהסכמת שני הצדדים היינו הצד המוכר והם העצורים והצד הקונה שהוא הנכרי, חמץ זה ימסר מידי העצורים היתודים להשוטרים או העצורים הנכרים דשם, והתמורה בעד החמץ, אם זה נמכר להשוטרים הרי יכול לקבל מידם את תמורתם ישר מידיהם, ואם להעצורים הנכרים אפשר לקבל את התמורה ע"י קרוביהם וכדומה.

ולפ"מ באחרונה דכאן אפשר לקיים המכירה כמ"ש, שהם יעבירו את חמצם להעצורים הנכרים דשם, בהסכמת שני הצדדים, אולם יש לאסתפק אם הב"ד צריך לגלות להנכרי הקונה את כל הענין ואם מסכים להצעה הנ"ל, בכדי שלא יהי' ענין של מקח טעות. אך לאמיתו של דבר נראה דאין בזה חשש, שאפשר למכור את החמץ כרגיל, שהרי הנכרי הקונה מהב"ד, הרי יודע הוא שיש כמה מיני חמץ שיש בזה סיבוכים וכל כיו"ב, ואם יודיעו לו מחמץ זה הנמצא במעצר, הרי לא יבטל את המקח, הואיל ויש לו מקום למכור את חמצם וכמ"ש, אלא בעיקר מה שיכול לעמוד על אופני המחירים, מפני שחמץ זה אינו דומה לשאר חמץ הנמכר לו, אבל לא שידרוש על ביטול המקח הנעשה בזה, ובצירוף למ"ש לעיל בבירור הדברים, מה שמצאתי עוד טעם לשבח בזה, עפ"י מ"ש השעה"מ פכ"ב מה' מכירה דאם מקנה לבנו ולבתו דבר שלב"ל דמהני משום

דהלא ברור שרוצה להקנותו דדעתו של אדם קרובה אצל בנו בשם המבי"ט ז"ל, ה"נ בחמץ לא גרע מינה דאנן סהדי דרוצה למכור בלב שלם כדי שלא יעבור בב"י וב"י, ולכן שפיר יכול לעשות שליח אף לדבר שא"ב, וכן מ"ש בשד"ח הנז' בשם המהרי"ט דהיכא דמשווי' שליח בפירוש לדבר דלא מצי איהו עביד דמהני השליח שממנה אותו לכך בפירוש עיי"ש. היוצא מכל מ"ש דנראה דאפשר למכור החמץ שלהם כשאר חמץ דעלמא בלא שום חשש, כנ"ל בס"ד.

אולם יש למצוא עוד פתרון לתקן הנ"ל שהערנו בנוגע לדבר שא"ב, עפ"י הקצוה"ח בסי' של"ב סק"ו שהעלה דשכירות קניא אפילו בדבר שלא בא לעולם, ועפ"י תירץ קושיות הראשונים דאין קנה יעקב מלבן את הוולדות עקודים ונקודים דהא הוי דבר שלב"ל, אך לפ"מ מ"ש א"ש דשכירות קניא ובוה קנה את הנ"ל שהרי ה' שכור ללבן ע"ש, ולפי' מצאנו מזור לחששא הנ"ל, שהרי אנו מטריחים את הנכרי לבוא להכ"ד בקשר להמכירת חמץ, ולפי' הנהוג הרי אנו מפייסים אותו בדמים בשביל כך, ונימא שהרי הוא כשכור לנו לאותו הזמן שאנו עוסקים עמו במו"מ של המכירת חמץ, ולכן אפשר לו לקנות מאתנו גם דברים שאינם ברשותו בעד השכירות המגיע לו. אולם דא' דהא לפ"מ הוא עצמו שם דאין עליו אלא חיוב דמים בלבד, אבל לא שיהא גוף החמץ משתעבד לו, דהא אם נשרף או נאבד הרי צריך המוכר לשלם לו, נמצא שכל האחריות חלה עדיין על המוכר, ואף להנתיבות שחולק שם עליו וסובר דבמקרה של שריפה ואבידה יהי' פטור דהוי משועבד לו כעין אפותיקי, אבל בכ"ז ג"כ מודה שיוכל המוכר לסלקו בדמים, נמצא שגם לדעת: גוף החמץ עדיין שייך להמוכר לפי' אין כל פתרון לגבי חמץ שלא יעבור בב"י וב"י, דהא יש לו אחיזה גמורה בחמץ וזה הוי כמצוי בידו, וז"ס.

ומה שיש להעיר עוד בזה מדברי מהג"א בפ' הזהב שכתב דבנכרי באין לו מה למשוך דקנה בכסף, אף דהוי דבר שלב"ל, ע"ש דלדעתו

אם יש כאן מקום לזכיר, אבל עתה כשאנו דנין על עצם המכירה שאינה מתקיימת לפי כל החששות דלעיל אין כאן מקום מעתה לדון בענין הזכיר, וז"פ. ואף להאחרונים המצריכים עכ"פ גילוי דעת שברצונם למכור את חמצם, אולם בנדו"ד כיון שהם עצורים א"א לדרוש מהם שיגלו דעתם, ובוזו אנו סומכים על חזקתם שבודאי הם מרוצים ושמחים שימכרו את חמצם ושללא יעברו בבי ובי, וז"פ.

סיכומה של הלכה

מעתה הדין לקמייתא דהמכירת חמץ במתנה עצורים מתקיים שפיר עפ"י כל הסברות הנ"ל וכמשי"ב באור, ואם באנו לסכם בקוצר דברים יוצא שכן הוא: א. להשתדל לסדר את המכירת חמץ שם במקום, אף שא"א לקיים שיהי' המו"מ ע"י קבלת כסף בעין, אפשר לסדר גם ע"י שו"כ בלי שום חשש כלל.

ב. קנין אגב קרקע הנהוג בכל מכירת חמץ שעושים, במקרה דגן אפשר לעשות את הקנין אגב קרקע, אפילו בקרקע אחרת שאין החמץ צבור בתוכה, גם לדעת המק"ח.

ג. חשש זה של אינו ברשותו, אין לחוש מהלך טעמי: א. סוגרת מרן הגאב"ד (שליט"א) [וצ"ל] הואיל והוא ענין צדדי גרידא. ב. מפני שסופן להשתחרר משם. ג. עפ"י המבי"ט דכאן מועיל טפי. ד. עפ"י הג"א בפ' הנהב.

ד. חשש זה של כל מילתא דאיהו ל"מ עבדי ל"מ שחי' שלית, אין לחוש, א. מפני שבכאן יש מציאות שהוא בעצמו יכול לבצע. ב. עפ"י המהרי"ט המובא בשו"ח. — לפי"ז יש לגלות להנכרי את כל הענין של העצורים — בכדי שלא יהי' חשש של מקח טעות. ה. ובכלל אין כאן מקום לחששות, מפני שיש מקום לחלות המכר ע"י השוטרים הנכרים דשם. — לפי"ז גם אם לא מגלים להקונה הנכרי מתקיים שפיר המכר.

גם בנדו"ד יש להועיל מכירה זו שהרי א"א למשוך את החמץ וכמשי"ב אך להלכה נדחית דיעה זו, דעי' ביר"ד סי' ש"כ פסק להדיא דאם יקנה לנכרי חלק בעובר לבד דאין הקנין חל דהוי דבר שלב"ל.

ולפמשי"ג עד כה, הדין הוא לפ"ד באם לא ביקר הרב אצלם בערב הפסח מאזו סיבה שהיא, יש הרשות בידי הב"ד למכור את חמצם אף מבלי ידיעתם, מטעם זכ"י שזכין שלא בפניהם, וכמשי"ב האחרונים בספריהם, ולא נצרכא כ"ז שהארכנו, אלא לברר שיש מקום לזה שהמכירה חלה באיזה אופן ומציאות שתהי' עפ"י תורה, וכיון שכן, יש מקום גם לזכיר, אבל לולי כן לא הי' מועיל כאן זכ"י וכמשי"ב, דהנה לדמות למ"ש השד"ח בסי' ט' א"ק ז' בשם רבנו הצ"צ והעונג יר"ט בנגע לאלו המוכרים את חמצם כמה ימים קודם הפסח ובינתיים הגיע להם עוד חמץ אחרי יום המכירה, וכתבו האחרונים הנ"ל לחדש דמועיל המכירת חמץ גם להתמך מה שיבא להם אח"כ, משום דיש כאן גילוי דעת שפיר שבחפצם למכור את חמצם, ולאח"כ שבא להם חמץ אחר הרי הב"ד מוכרים את חמצם בתורת זכ"י וזכין לאדם שלא בפניו, ע"ש. אך כ"ז ניתא דוקא בנידון כהנ"ל שם, דהעיקר מה שאנו דנים הוא על אותו זמן של הימים שבנתיים עד יום של ערב פסח, והנה בהגיע יום שלפני הפסח והחמץ כבר בא לידם הרי חמץ זה ניתן למכירה בהחלט, והיות שכבר מכרו את חמצם מקדמת דנא כמה ימים לפני הפסח, הרי יש בזה גילוי דעת שפיר שמרוצים במכירת חמץ, ולכן מסתמכים על סברא זו של זכ"י וזכין להם, אבל בנדו"ד ל"ש כ"ז ענין של זכ"י, דהא מתחילה יש לדון אם בכלל חל מכירה של ממש, ואם המכירה חלה אז אח"כ יש לדון בקשר להזכיר,